

PRIBALTSK

E DRŽAVE

KAZALO

KAZALO	2
NARAVNI OKVIR.....	2
GOSPODARSKE RAZMERE.....	2
ZGODOVINA PRIBALTSKIH DRŽAV.....	3
ESTONIJA	3
NARAVNE RAZMERE.....	4
DRŽAVNA UREDITEV.....	4
PREBIVALSTVO.....	4
GOSPODARSTVO.....	5
LATVIJA	5
NARAVNE RAZMERE.....	6
PREBIVALSTVO.....	6
DRŽAVNA UREDITEV.....	6
GOSPODARSTVO.....	6
LITVA	7
NARAVNE RAZMERE.....	7
PREBIVALSTVO.....	8
DRŽAVNA UREDITEV.....	8
GOSPODARSTVO.....	8
LITERATURA	10
PRILOGA	11

Po razpadu Sovjetske zveze k Severni Evropi prištevamo še tri nekdanje sovjetske države, ki jih imenujemo pribaltske države. Te države so Estonija, Latvija in Litva, ki imajo mnogo skupnega in po svojih značilnostih bolj sodijo k Severni kot pa k Vzhodni Evropi, kamor so jih včasih uvrščali, ker so bile del Sovjetske zveze.

Naravni okvir

Pribaltske države ležijo na zahodnem delu Ruske plošče. Od severa proti jugu si sledijo vedno mlajše kamnine od staropaleozojskih v Estoniji do mladomezozojskih v Litvi. Pleistocenska kontinentalna poledenitev je današnjemu reliefu dala značilen pečat, saj je na staro osnovo odložila ledeniške usedline. Ravnine ob rekah se tako menjavajo z višjim valovitim svetom, ki skoraj nikjer ne preseže 300m nadmorske višine. Poleg razvejanega rečnega omrežja so značilna številna majhna jezera. Podnebje je prehodno, saj se v zahodnih delih čuti vpliv Baltskega morja, proti vzhodu v notranjost držav pa kontinentalnost narašča. Prevladujejo mešani gozdovi. Delež gozdnatih površin se od juga proti severu od Litve do Estonije povečuje, gostota poselitve pa upada.

Gospodarske razmere

V obdobju neodvisnosti (1920-1940) so bile države v glavnem usmerjene v kmetijstvo (živinoreja), ki je bila na kar visoki stopnji, industrijska proizvodnja pa je bila namenjena predvsem zadovoljevanju lastnih potreb. Z nasilno vključitvijo v sovjetski gospodarski sistem pa se je začela kolektivizacija kmetijstva in pospešena industrializacija. Posledica je bil sprva padec kmetijske pridelave, kasneje pa so kljub zapostavljanju kmetijstva uspeli pridelavo povečati. Danes je kmetijstvo usmerjeno predvsem v mlečno govedorejo in prešičjerejo. Mesne, mlečne in druge prehranske produkte tudi izvažajo. Nekdanji kolektivni in državni kmetijski obrati (kolhozi in sovhozi) v zadnjih letih razpadajo, narašča pa število družinskih kmetij.

Povojna masovna industrializacija pribaltskih držav, ki je temeljila na direktivah iz Moskve, je uvajala nove industrijske panoge. Namenjene so bile potrebam celotnega sovjetskega tržišča. Pri tem niso upoštevali lokalnih pogojev in potreb domačega prebivalstva. Večinoma so tudi navezane na uvoz surovin in energije. Z nekaterimi zahtevnejšimi proizvodi pa so zasloveli po celotni SZ. Kljub temu je njihova tehnologija za zahodne standarde močno zastarela. To bo v prihodnjih letih velik problem, saj so več kot 60% vse menjave ustvarili z bivšo SZ.

Zgodovina pribaltskih držav

Do 18. stoletja so imeli pribaltski narodi dokaj različno zgodovino, v 18. stoletju pa so njihova ozemlja postala del carske Rusije. Po oktobrski revoluciji so Litva, Latvija in Estonija razglasile samostojnost, vojne za neodvisnost pa so trajale vse do leta 1920, ko jim je samostojnost priznala tudi Sovjetska zveza. Med letoma 1920 in 1940 so tako Litva, Latvija in Estonija uživale neodvisnost. Po sporazumu med Hitlerjem in Stalinom, ki sta si razdelila vplivna območja v tem delu Evrope, si je SZ leta 1940 ponovno priključila ozemlja treh pribaltskih držav. Med drugo svetovno vojno so doživele nacistično zasedbo, leta 1944 pa jih je ponovno zasedla sovjetska Rdeča armada. Povojni sovjetski teror je pri pribaltskih narodih sprožil oborožen odpor, ki je trajal vse do Stalinove smrti. V drugi polovici 80. let se je z demokratizacijo SZ, pod vodstvom Gorbačova, spet razmahnilo osamosvojitveno gibanje. Leta 1990 so Litva, Latvija in Estonija razglasile samostojnost, dokončno neodvisnost pa jim je Rusija priznala šele avgusta leta 1991.

ESTONIJA

Estonija (uradno Eesti Vabariik, Republika Estonija), država ob baltskem morju je najbolj severno ležeča in najmanjša od treh pribaltskih držav; na zahodu meji na Baltsko morje, na severu na Finski zaliv, na vzhodu na Rusijo in na jugu na Latvijo. Meri 45.100 km², s severa na jug meri 220 km in z vzhoda na zahod 270 km. Ima 1,5 milijonov prebivalcev in 34 preb./km². Njihova letna rast je bila 0,0% in življenjska doba je 69 let. Glavno mesto je Talin, leži ob Finskem zalivu in ima 443.000 prebivalcev. Njihov uradni jezik je estonščina. Ima srednjeevropski čas plus ena ura pribitka. Upravno je Estonija razdeljena na 15 regij in 6 mestnih območij. Denarna enota je kron (EEK). Ima članstvo v OZN.

Naravne razmere

Z gozdom porasla valovita pokrajina z okoli 1400 jezeri ter obširnimi močvirji in barji; po največjem med njimi – Čudskem (Peipus) jezeru (3350 km², globoko do 15m) poteka meja s sosednjo Rusijo. K njej spada več kot 70 otokov ob zelo razčlenjeni vzhodni obali.

Za sever države, zlasti za obalo, so značilne številne apneniške pečine. Pokrajino je preoblikovala pleistocenska poledenitev, zato številne ledeniške morene in drugi ostanki delovanja ledenikov. Po umiku ledenikov se je zaradi razbremenitve zemeljske skorje površje začelo dvigati. To še poteka, najbolj izrazito na SZ države. Najvišja vzpetina v državi je 318m visoki Munamägi.

Estonija leži v prehodnem zmerno hladnem podnebjju. V Talinu (55m n. m.) je povprečna letna temperatura +5,2°C, poleti tudi do +30°C, pozimi do –30°C. Letna količina padavin je 570mm.

40% ozemlja pokrivajo gozdovi, v njih živi veliko divjih živali (volkov, medvedov, risov, jelenov, losov). V Estoniji so narodni parki, biosferski rezervat, pet državnih naravnih rezervatov in 56 zavarovanih območij. Ekološke probleme povzroča predvsem gnojenje v poljedelstvu, ker zaradi visoke talne vode hitro prihaja do eutrofikacije.

Državna ureditev

Od leta 1991 je ta pribaltska republika ponovno neodvisna država. Od 92 je po ustavi parlamentarna republika s predsednikom, ki ima velika pooblastila. Novi parlament (državni zbor) ima 101 poslanca. Zakon o državljanstvu, ki so ga sprejeli po razglasitvi samostojnosti, je povzročil med ruskim prebivalstvom v Estoniji veliko nezadovoljstvo, saj omejuje državljanstvo vsem, ki so se preselili po 1940. Rusko govoreče prebivalstvo (35% preb.) je izgubilo volilno pravico.

Prebivalstvo

Po popisu prebivalstva je bilo leta 1989 61,5% prebivalcev Estoncev, 30,4% Rusov, 3,1% Ukrajincev, 1,8% Belorusov in 1,4% Fincev. V industrijskih mestih so Estonci v primerjavi z doseljenci iz drugih delov nekdanje SZ manjšina, zato tudi medetični problemi. Pred letom 1945 je bilo 92% protestantov, drugi so bili pravoslavni. Po razpadu SZ postaja vse pomembnejše tudi versko vprašanje. Izobrazbena in življenjska raven prebivalstva sta v primerjavi z večino drugih držav, nastalih iz bivše SZ, precej visoki. Estonija je od vseh najbolj urejena država.

Gospodarstvo

V Estoniji je najuspešnejše gospodarstvo od vseh nekdanjih sovjetskih republik. Dobro sta razvita kmetijstvo in predelovalna industrija. Najpomembnejša panoga estonskega gospodarstva je kmetijstvo, predvsem mlečna živinoreja, prašičereja in perutninarstvo. Pridelujejo zlasti krmne rastline, krompir in lan. Pomemben je tudi ribolov v Baltskem morju in s. Atlantiku, kjer lovijo predvsem slanike. Industrijske panoge pa so: strojna, tekstilna, živilska, lesna papirna, kemijska in zelo razvita elektronska industrija. V preteklih letih so močno krčili gozdove, zaradi česar je bila prizadeta lesnopredelovalna industrija, zdaj pa deželo spet načrtno pogozdujejo. Industrijsko središče je glavno mesto Tallinn. Estonija je tako kot drugi dve pribaltski državi, skoraj popolnoma odvisna od dobave surovin in energije iz Rusije. Njeni naravni viri so skromni: oljni skrilavci, šota, fosforit, apnenec in dolomit. Oljne skrilavce predelujejo v kraju Kohtla-Järve, od koder vodi naftovod v Talin in Sankt

Peterburg. Izvažajo predvsem kmetijske pridelke, izdelke iz papirja, tekstila, usnja, obutev, el. aparate in pohištvo. Uvažajo nafto, zemeljski plin, žito, les. Pred osamosvojitvijo je imela trgovske stike skoraj izključno s SZ, zdaj pa jih vzpostavlja tudi z zahodnimi državami. Z drugima pribaltskima državama krepi regionalno sodelovanje (t.i. baltski svet). Vse tri si prizadevajo za vključitev v EU. Estonija ima dobro razvito prometno infrastrukturo in razvejano mrežo socialnega varstva. Glavno mesto Tallinn je izhodišče pomembne

prometne povezave prek vseh treh pribaltskih držav. Najpomembnejše estonsko pristanišče je Tallinn v Finskem zalivu, med Estonijo in Finsko so redne ladijske povezave.

V državi izhaja 40 estonskih častnikov, od leta 1995 pa imajo tudi televizijski program v estonsčini. Izobraževanje in kultura sta na visoki ravni; estonska univerza v Tartuju iz 17. stoletja pa je ena izmed pomembnih univerz nekdanje SZ.

LATVIJA

Latvija (uradno ime Latvijas Republika, Republika Latvija), pribaltska država med Baltskim morjem na Z, Estonijo na S, Litvo na J ter Rusko federacijo in Belorusijo na V. Meri 64 500km² in ima 2,6 milijonov prebivalcev kar je 40 preb./km². Letna rast prebivalstva je – 0,1%, povprečna življenjska doba pa 69 let. Latvija je upravno razdeljena na 26 deželnih okrožij in 7 mest. Je članica OZN in Sveta Evrope. Uradni jezik je latvijski razširjen pa je tudi ruski.

Naravne razmere

Valovito in gričevnato pokrajino je izoblikovala celinska poledenitev (konec zadnje poledenitve pred okoli 10 000 leti), ko so jo preoblikovali ledeniki in izpod njih tekoče vode. Kurlandsko višavje na zahodu in Livonsko višavje na vzhodu v velikem loku obdajata nižino okoli Rige in Riški zaliv. Ob obali Baltskega morja se razteza do 40km širok ravninski pas s peščenimi nasipi in jezeri. Med gričevnato pokrajino z

morenami in drugimi ledeniški dolinami so rodovitne ravnine, ki so nastale kot pradoline na robu ledenikov ali kot posušene jezerske kotanje. Gosto vodno omrežje ter mnoga majhna in plitva jezera oblikujejo skupaj z močvirji in barji zelo raznolik ekosistem. Neokrnjeno naravo ohranjajo v narodnem parku Gauja in v petih naravnih rezervatih.

Med številno divjadjo so lisice, risi in veverice, v gozdove pa so naselili tudi redkega evropskega bobra.

Latvija leži v prehodnem zmerno hladnem podnebju, na zahodu je suboceansko, na vzhodu pa subkontinentalno. Povprečna januarska temperatura v Rigi (na morski gladini) je 5,6°C, ekstremni temperaturi pa sta +34°C in -35°C, letna količina padavin pa je 650mm. 40% ozemlja pokriva gozd, prevladuje bor, rastejo še breza, smreka in jelka. Največje gozdne površine so v Kurlandiji.

Prebivalstvo

Poleg Latvijcev, ki jih je le 52%, v Latviji živijo številni Rusi (34%), Belorusi (5%), Ukrajinci (4%), Poljaki (2%), Litovci (1%) in druge manjše etične skupine. Latvija ima tako med pribaltskimi državami največji delež priseljenega prebivalstva. Delež mestnega prebivalstva je v zadnjih desetletjih narasel na 69%. V Rigi, ki je še danes eno najpomembnejših baltskih pristanišč, živi tretjina vsega prebivalstva, na območju celotne aglomeracije glavnega mesta celo 50%, med njimi je polovico Rusov. Med prebivalci je 55% protestantov, 24% katoličanov, 9% pa jih pripada ruski pravoslavni Cerkvi. Obvezno šolanje traja od 6. do 15. leta. pismenost je 98-odstotna.

Državna ureditev

Po ustavi iz 1993 je Latvija republika. Državni predsednik, ki ga volijo vsakih šest let, ima pretežno reprezentančne naloge, ponoven mandat ni mogoč. Vlada je odgovorna enodomnemu parlamentu (saeima), v njem je 100 poslancev, zakonodajna oblast je omejena na tri leta. Vojaška obveznost je 18-mesečna.

Gospodarstvo

Latvija skupaj z drugima dvema pribaltskima državama spada h gospodarsko razmeroma dobro razvitim republikam nekdanje SZ. Po narodnem dohodku na preb. je na drugem mestu, za Estonijo. Z uvajanjem tržnega gosp. se je začela postopna privatizacija. Da bi pretrgali vezi z nekdanjim gospodarstvom SZ, so 1992 uvedli lastno denarno enoto, latvijski rubelj.

Gospodarstvo je usmerjeno v živinorejo; poleg mlečne živinoreje in prašičereje še perutninarstvo in čebelarstvo. Pridelujejo krmne kulture, krompir, sladkorno peso in lan. Pomemben je tudi ribolov, imajo veliko ladij z zamrzovalnimi napravami.

Rudno bogastvo je omejeno na zaloge šote in peska. Država je bila, tako kot ves pribaltski gospodarski prostor, navezana na dobavo energije in surovin iz SZ.

Največji del narodnega dohodka prinaša industrija. Glavne panoge so strojna industrija, proizvodnja vozil ter pridelava kovin. Pomembna so še živilska, tekstilna, usnjarska, lesna, papirna in kemijska industrija. K najpomembnejšim industrijskim proizvodom, ki jih tudi izvažajo, spadajo tramvaji, el. in dizelske lokomotive, železniški vagoni, kmetijski stroji, mali avtobusi, mopedi, radijski aparati in telefoni. Do nedavnega so večji del izdelkov izvažali le v države bivše SZ. Na mednarodnem trgu so latvijski proizvodi dokaj nekonkurenčni. Cestno in železniško omrežje je dobro razvito. Glavna pristanišča so Riga, Ventspils (najpomembnejše naftno pristanišče ob Baltiku).

LITVA

Litva (uradno ime Republika Litva), je najjužnejša in največja med pribaltskimi državami; na S meji na Latvijo, na V in JV na Belorusijo, na JZ na Poljsko in na Z na rus. eksklavo Kaliningrajska oblast in Baltsko morje. Njena površina meri 65 200km². Ima 3,7 milijona prebivalcev, kar znaša 57 preb./km². Letna rast prebivalstva je 0,4%, povprečna življenjska doba pa 71 let. Glavno mesto je Vilna, ki ima 576 000 prebivalcev in leži na V države. Upravno je Litva razdeljena na 10 okrožij in je članica OZN in Sveta Evrope. Uradni jezik je litovski; razširjena pa sta tudi ruski in poljski jezik.

Naravne razmere

Na JV in SZ je nizka gričevnata pokrajina z obsežnim nižavjem, ki sega do Baltskega morja. Za Litvo so značilne številne reke, jezera, barja in močvirja. Najvišja vzpetina Juozapine je visoka 294m. Višji deli reliefa so ostanek pleistocenskih ledeniških moren. Balt.

višine na JV države se raztezajo od JZ proti SV. Morenski griči na S so nastali nekoliko pozneje, ob umikanju celinskega ledenega pokrova. Nižine so nastale iz pradolin ali izsušenih jezer. Rečno omrežje je gosto, ok. 30 000 tekočih vodnih virov. Najdaljša reka je 937km dolg Nemen. Ob taljenju ledenega pokrova je nastalo ok. 3000 jezer; največ jih je na J in V.

Litva leži v prehodnem zmerno toplim podnebju. Zaradi vpliva morja je na Z temperaturno nihanje manjše kot na bolj celinskem vzhodu. Srednja letna temperatura je v Vilni 7,2°C, povprečna letna količina padavin 660mm. 28% ozemlja je pokrito z gozdom, prevladujejo bor, smreka in breza. Najobsežnejši gozdovi so na JZ države.

Prebivalstvo

V Litvi je kar 80% prebivalcev Litovcev. Država je tako med pribaltskimi državami etično najbolj homogena. Rusov je 9%, Poljakov 7%, drugo so pripadniki manjših etičnih skupin, npr. Belorusi, Ukrajinci, Judje in Latvijci. Delež mestnega prebivalstva je v zadnjem desetletju narasel na 69%. Zaradi večstoletne povezave Litve s Poljsko je 80% preb. katoličanov. Obvezno šolanje se začne s šestim letom, nepismenih je 1% prebivalcev.

Državna ureditev

Po ustavi iz leta 1992 je Litva republika. Na čelu države je predsednik, ki ga neposredno izvolijo za pet let. Njegove pristojnosti so razmeroma velike, saj med drugim določa o zunanjepolitičnih usmeritvah. Parlament s 141 člani izvolijo vsaka štiri leta. Država ima 20 000 vojakov.

Gospodarstvo

Litva spada k razmeroma dobro razvitim republikam nekdanje SZ. Plansko gospodarstvo postopoma zamenjujejo s tržnim, pospešena privatizacija v industriji in kmetijstvu. Eden glavnih gospodarskih problemov je velika odvisnost od drugih nekdanjih sovjetskih republik, še posebno od Rusije. Okoli 70% ozemlja je kmetijskega. Glavni pridelki so žito, krompir, lan, sladkorna pesa in krmne kulture. Najpomembnejša kmetijska panoga je, tako kot v drugih dveh pribaltskih državah, živinoreja, poleg mlečne živinoreje, še prašičereja in perutninarstvo. Z izsuševanjem močvirij pa pridelujejo tudi žita in zelenjave. Pomembna dejavnost je tudi ribolov, država ima močno ribiško floto. Kmetijska proizvodnja na prebivalca je bila v nekdanji SZ najvišja prav v Litvi. Majhna pribaltska republika je pridelala 2,8% vsega mesa in 1,8% vsega krompirja.

Od rudnega bogastva ima Litva le šoto, jantar in surovine za gradbeništvo (pesek, kreda, apnenec, ilovica). Tako morajo poleg energetskih virov (nafte in zemeljskega plina) uvažati še druge industrijske surovine, po tradiciji še vedno največ iz Rusije. Glavni industrijski panogi sta strojna in kovinskopridelovalna industrija. Zaradi pomanjkanja surovin so v Litvi razvili tehnološko zahtevnejše dejavnosti, npr. proizvodnja preciznih instrumentov in laboratorijskih aparatov. Razvite so še elektronska industrija, strojna, živilna, tekstilna, lesna, kemijska in industrija gradbenega materiala. Industrijska središča so Vilna, Kaunas, Klaipėda. Cestno omrežje je dolgo okoli 21 000km, železniško omrežje 2000km. Edino

pristanišče na Baltskem morju je Klaipėda, ki v zimskem času ne zamrzne. Vilna ima veliko mednarodno letališče.

JANTAR – Litovski jantar je okamnena smola iz iglastih gozdov, ki so rasli pred 40-60 milijoni let na območju Baltika. Jantar je razmeroma trda, rumenorjava snov, v kateri so pogosto ujete takratne žuželke. Bleščeči jantar je velikokrat prozoren in ga zaradi njegove lepote uporabljajo pri izdelavi nakita in izdelkov umetne obrti, recimo cigaretnih ustnikov in pip. Po trgovskih poteh so jantar že pred 4000 leti tovorili ob obalah, po rečnih dolinah in celo čez gorske prelaze. V evropski zgodnji zgodovini so jantar zelo cenili. Uporabljali so ga v zdravilstvu in za okrasje. V stari Grčiji so mu pravili elektron.

LITERATURA

Brinovec, S. idr. *Geografija Evrope*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1998.
ISBN 86-11-15395-2

Gardner, P. Idr. *Enciklopedija svetovne geografije*. Ljubljana: Pisanica, 1997.
ISBN 961-90369-6-4

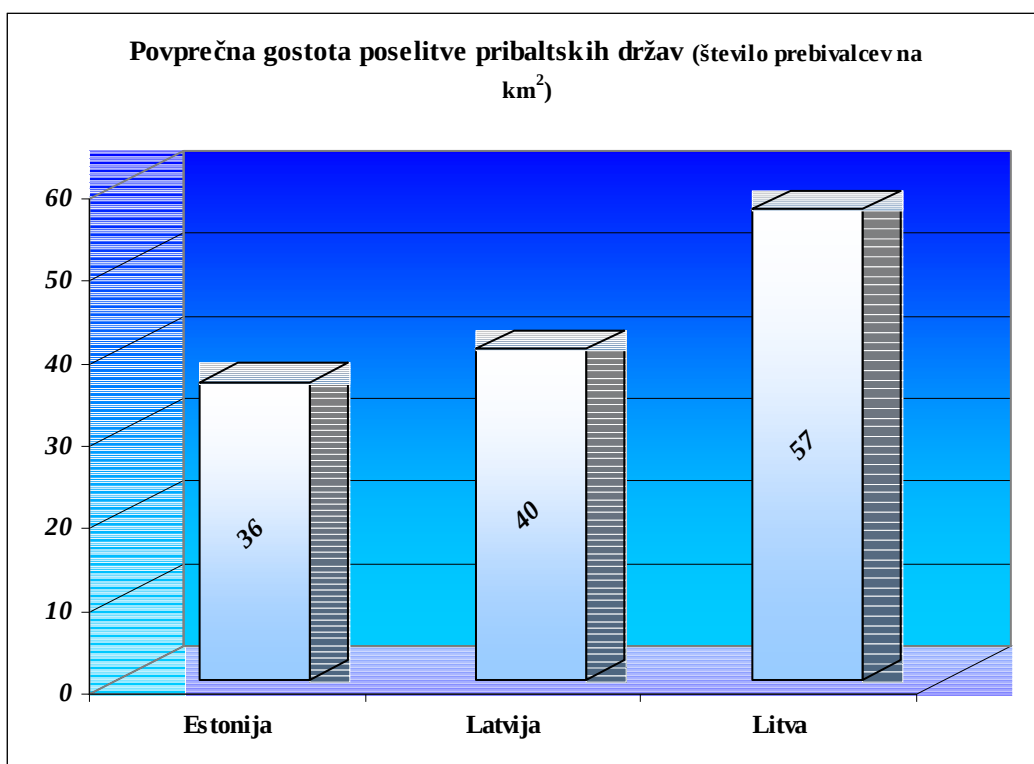
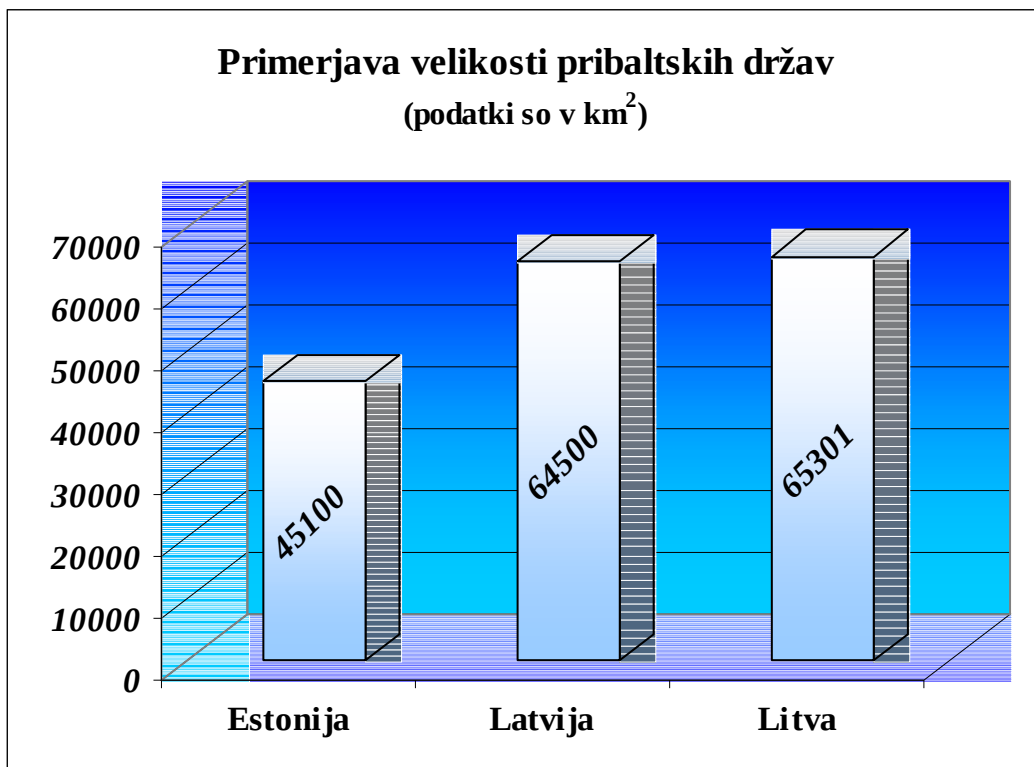
Javornik, M. *Veliki splošni leksikon*. Ljubljana: DZS, 1997. ISBN 86-341-2029-5 (zv. 2)
ISBN 86-341-2031-7 (zv. 4)
ISBN 86-341-2033-3 (zv. 6)

Krušič, M., Voglar, D. *Dežele in ljudje: Severna in vzhodna Evropa, Arktika*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1994.

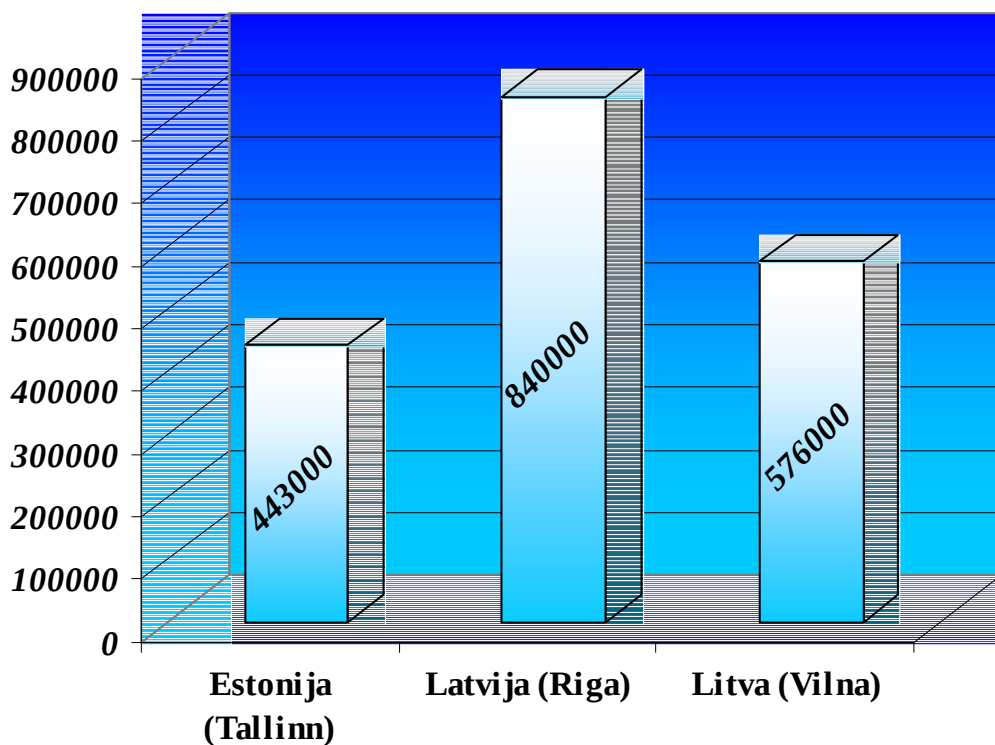
MiNet: Potovanja in izleti [Spletna stran]. 2002. [citirano 29. oktobra 2002.] Dostopno na internetu na naslovu:
http://www.minet.si/cgi-bin/Zope.cgi/MINET/casopis/prosti_cas/potovanje/folder1/folder4

Vzhodna Evropa [Spletna stran]. 2002. [citirano 27. oktobra 2002.] Dostopno na internetu na naslovu: <http://potovanja.port5.com/index.html>

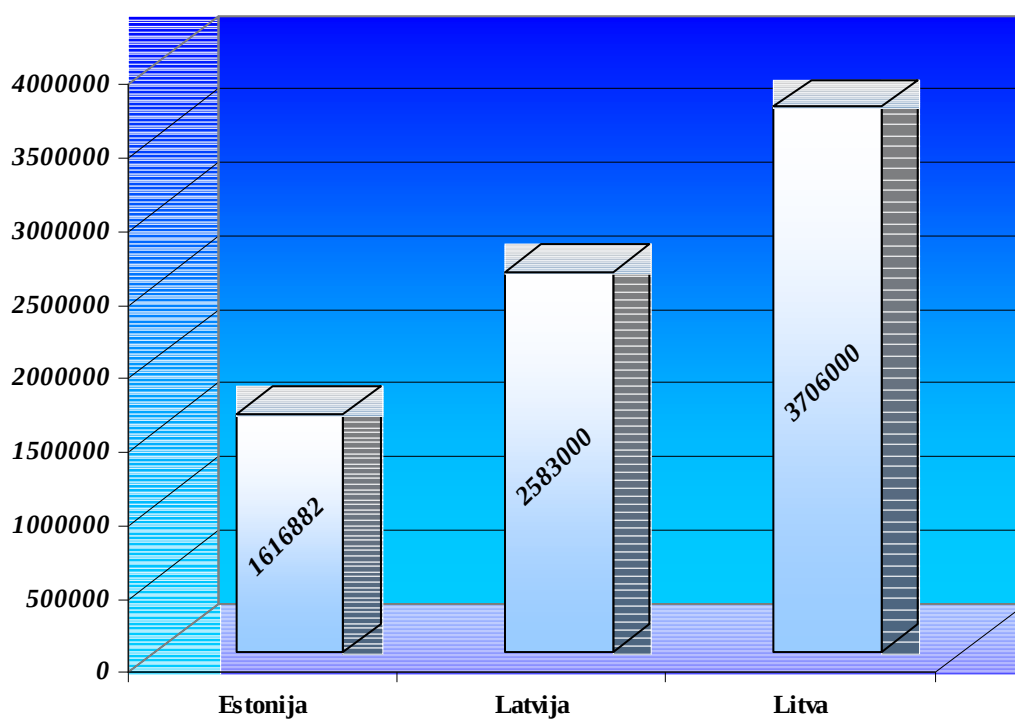
PRILOGA

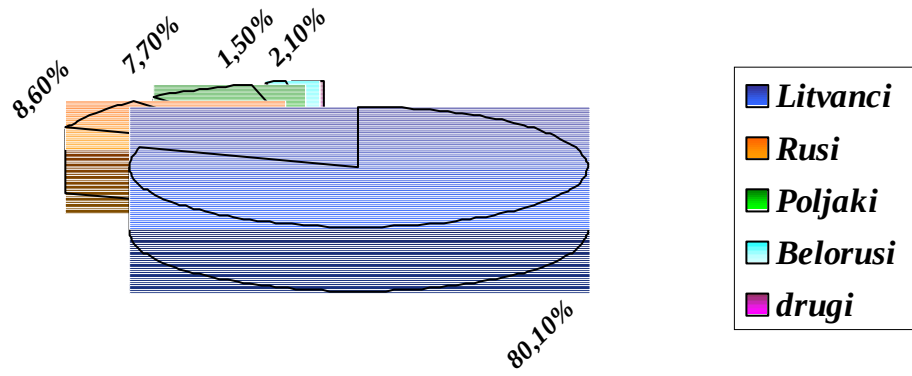
Število prebivalcev v glavnih mestih (leta 1994)

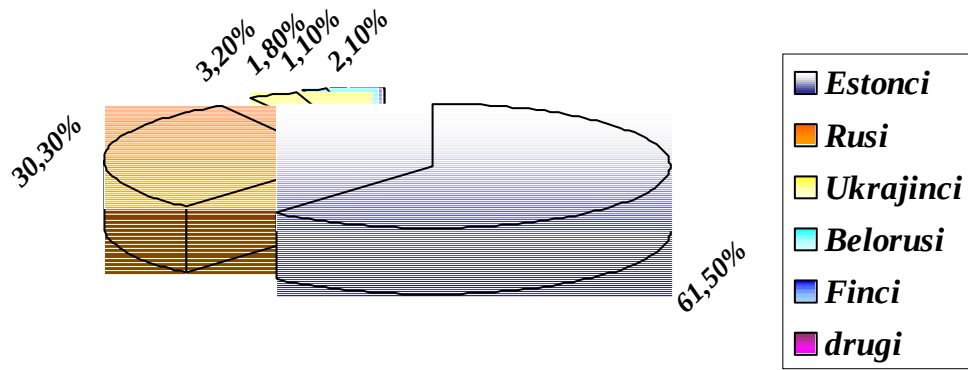
Primerjava števila prebivalcev pribaltskih držav (leta 1994)

Nacionalna sestava Litve

Nacionalna sestava Estonije

Nacionalna sestava Latvije

